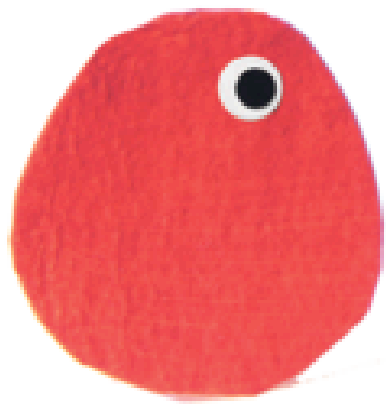

De veilige school straft geen pesters

Straf de pester niet maar breng hem of haar met de gepeste in gesprek. Dat zegt pestexpert, opleider en auteur Jan Ruigrok. Hij loodst het herstelrecht de scholen binnen. „Bied de dader de kans om zijn misstappen te herstellen.” Iedereen wordt er uiteindelijk beter van.

Tekst Leonie Groen

Week tegen Pesten

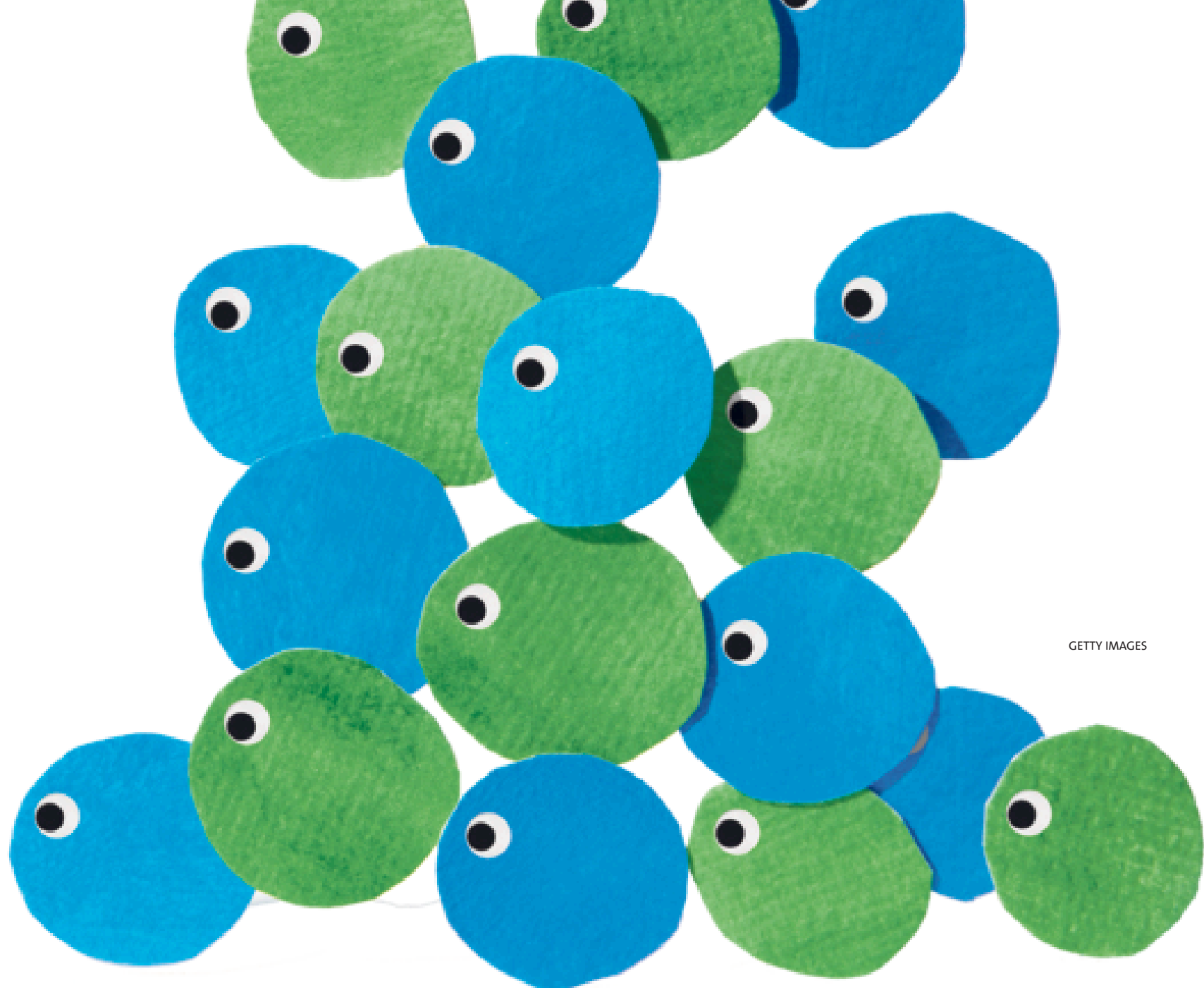
Het is de 'Week tegen Pesten, goed voor elkaar'. Meer dan 1200 scholen besteden er aandacht aan. Pesten is toegenomen, als je kijkt naar de twee voorgaande jaren. In 2022 werd 17 procent van de basisschoolleerlingen gepest, tegenover 14 procent in 2021. In het voortgezet onderwijs gaat om respectievelijk negen en zes procent. Mondeling pesten komt het meest voor, online pesten kent een toename.

Ruigrok heeft niet veel op met anti-pestprogramma's. Zoals hij ook niet houdt van de betiteling 'Week tegen pesten'. „Je moet je niet richten op wat je niet wilt. Dat leidt zelfs tot een toename van het ongewenste gedrag. Richt je aandacht liever op wat je wél wilt.” In zijn sas is Ruigrok met de slogan 'Goed voor elkaar' die net aan de betiteling is toegevoegd. Het klinkt minder sexy maar 'Goed voor elkaar' duidt wel op wat de pestexpert beoogt: „Een school moet veilig zijn voor leerlingen en leerkrachten.” In zo'n klimaat komt pesten minder voor, weet hij. „Als op school een goede sfeer heerst, willen leerlingen er graag deel van uit maken. Dan laten ze het wel uit hun hoofd om vervelend gedrag te vertonen. Alle mensen willen tenslotte hetzelfde: erbij horen, gelukkig zijn, gezien worden.”

Afspraken maken in 'vredestijd'

Maar hoe krijg je een goede sfeer? Eentje waarin wordt gezongen, plezier wordt gemaakt met elkaar? Een levensvisie die is gericht op herstel, biedt mogelijkheden. „Scholen moeten niet gefocust zijn op alleen leren en werken maar er moet aandacht zijn voor de menselijke kant. Je kunt pas leren als je goede relaties hebt met mensen.” Volgens Ruigrok zijn de resultaten goed op scholen die kiezen voor de herstelgerichte aanpak. Op die scholen begint het al - liefst in groep twee of drie - met kringgesprekken: 'wat gaat er goed in deze klas? Wat zou er beter kunnen?'. Ruigrok is sterk voorstander van het maken van 'afspraken te maken in vredes-tijd'. Al bij aanvang van het schooljaar zitten docenten en leerlingen bij elkaar om te knabbelen op vragen als:

'Wat hebben we hier nodig om het goed en gezellig te hebben? Wat doe je als je je zorgen maakt om een klasgenoot?' De docent kan zijn leerlingen bij voorbeeld vragen 'wat heb je van mij nodig zodat ik een goede leraar kan zijn?'. Natuurlijk is daarmee het pesten niet helemaal uitgebannen. Op elke school heb je leerlingen die thuis niet lekker zitten, die geen steunende of betrokken ouders hebben, die iets vervelends hebben meegemaakt. Die kunnen, ondanks het goede klimaat, hun onlustgevoelens botvieren op de meer kwetsbaren. „Achter ieder naar gedrag zit een behoefte waar niks mis mee is”, zegt Ruigrok die in zijn kinderjaren slachtoffer is geweest en vervolgens ging pesten met het idee 'dat zal mij niet nog eens gebeuren'. „Ik ging pesten om me veilig te voelen. Je hebt ze ook die gaan pesten om de lolbroek uit te hangen of om gezien te worden of aandacht te krijgen voor alle shit die hen is overkomen.” Scholen met een herstelgerichte levensvisie zetten de pesters niet weg met 'jij hebt een ander beschadigd, jij hebt iets verkeerd gedaan, we zullen het jou laten voelen, nu verdien je straf'. Volgens Ruigrok werken uitsluiting en onderdruk-

GETTY IMAGES

„Achter elk naar gedrag zit een behoefte waar niks mis mee is

Jan Ruigrok
Pest-expert, trainer en auteur

king van het gedrag niet. Pester en gepeste, het zijn trouwens niet zijn woorden. Hij wil de kinderen geen etiketjes op plakken. Daar wordt volgens hem niemand beter van. Hij heeft het liever over dader en slachtoffer.

Barmhartigheid en genade

De school met de herstelgerichte levensvisie gooit het over een andere boeg. Het herstelrecht komt om de hoek kijken als het mis gaat. (Dit wordt ook al toegepast in het strafrecht en is afgeleid van hoe de Maori's in Nieuw-Zeeland met problemen omgaan). Het herstelrecht biedt ruimte voor barmhartigheid en genade. De dader krijgt de keuze: 'we kunnen het je laten voelen of we kijken wat we kunnen doen om het te herstellen'. In het laatste geval brengt de school dader en slachtoffer met elkaar in gesprek. Het slachtoffer voelt zich gesteund. De school heeft aandacht voor het probleem. De dader krijgt inzicht in wat zijn gedrag doet met het slachtoffer. Schuldgevoel is de motor waarop de gewenste gedragsverandering gaat draaien. Als de dader zich rot voelt, krijgt hij vragen als 'wij willen je er graag bij, wat zou jij kunnen doen om erbij te horen?'. De familie, alle mensen om de leerlingen heen,

kunnen erbij worden betrokken. Als een dader 'nee' zegt tegen het voorstel om in gesprek te gaan, wat weleens voorkomt, krijgt hij of zij te horen: 'Dat is dan jouw keuze, dat betekent dat we kiezen voor een strengere aanpak'. „In het meest extreme geval kan er op een andere school een plek voor hem of haar worden gezocht.” „Helaas”, zegt Ruigrok, zijn de weigeraars vaak de leerlingen die een herstelgerichte aanpak het meest nodig hebben. „De kunst is om ze niet te veroordelen. Je weet soms niet waarom ze niet willen meedoen. Soms zitten de ouders erachter. Sommige leerlingen zijn echte leiderschapsfiguren, die gaan voor in ongewenst gedrag en geven hun machtspositie niet zomaar op.” Die leerlingen kun je volgens Ruigrok beter apart nemen en een appel doen op hun verantwoordelijkheden: 'Jij hebt mooie kwaliteiten. Hoe zou het zijn om die zo in te zetten dat iedereen er beter van wordt?'. Andere leerlingen kun je inzetten voor peer-meditation.”

Probleem van de hele school

Leraren die nu weerstand voelen vanuit het idee 'we moeten weer iets', spreekt Ruigrok aan met de woorden: „Je moet helemaal niks. Doe het als je denkt dat het jouw werk leuker maakt.” Schooldirecteuren moeten volgens Ruigrok een ordeprobleem niet zien als het probleem van een individuele docent maar als een probleem van 'wij met z'n allen'. Hij wijst erop dat een goed personeelsbeleid ook een voorwaarde is voor een goed schoolklimaat. Daarbij hoort, om maar een voorbeeldje te noemen: gooi beginnende docenten niet direct voor de leeuwen. „Veel scholen hebben nog wat te leren.” Hij is positief gestemd. „De vraag om anders om te gaan met conflicten, neemt toe.”